מעיין • מקור

Forrás

בס"ד

2011. december
III. évfolyam 3. szám
תשע"ב כסליו

Időszaki kiadvány • Kiadja a Lativ Alapítvány • למען תחייה יהודית בהונגריה

Rabbi David Aaron
Chanuka: a fény és a sötétség drámája
(3. oldal)

•

Rabbi Shraga Simmons
A legnagyobb tett
(4. oldal)

•

Yaakov Astor
Földünk kész csoda
(7. oldal)

•

Deutsch Gábor
Hetedhét ország kántora
(8. oldal)

•

Chana Garfinkle
Sara Schenierer
(12. oldal)

•

Panyiné dr. Ábrahám Zita
Családi hagyomány teremtése Chanukakor
(14. oldal)

Lativ Alapítvány: zsidó bölcsesség, hagyomány, életélmény

LATIV
ALAPÍTVÁNY - FOUNDATION

DIÁK TAGJAINK SZÁMÁRA
ÖSZTÖNDÍJAT BIZTOSÍTUNK!

A Lativ Kolel szeretettel vár minden zsidó fiatalt, akit érdekel ősei hagyománya, és aki szeretne kellemes hangulatban zsidó fiatalok között tanulni és az ünnepeket velük együtt tölteni.

Látogass el oldalunkra: www.lativ.hu

Jelentkezés:
Davidovics László (Joszi)
Tel.: +36 70 320-4290 • Email: info@lativ.hu
Ismerkedj meg velünk!

Rabbi David Aaron

Chanuka: a fény és a sötétség drámája

Egyszer Tórát tanultam a hollywoodi színésszel, Kirk Douglasszel, amikor hirtelen azt mondta: „Tudod, rabbi, szeretek zsidó lenni."

„Tényleg? És miért?" – kérdeztem.

„Mert zsidónak lenni olyan drámai!"

Meglepődtem a szokatlan válaszon, és azt gondoltam magamban: „ezeknek a színészeknek minden show-biznisz". De ehelyett inkább így reagáltam: „Drámai? Sajnálom, de nem értem az összefüggést."

„Rabbi, én ismerem a drámát, hadd magyarázzam el, hogy a zsidó élet és a zsidó történelem drámai. Valójában a filmeknek van néhány archetípusa, és azok mind a Bibliára vezethetők vissza. Hadd mutassan meg most, mi az a dráma."

Kirk kiugrott a székéből, és elkezdett egy drámai jelenetet improvizálni.

„Akkor figyelj! Mondjuk, hogy egy jelenetet forgatunk egy fickóról, akit Jerrynek hívnak, és rossz híreket kap az édesanyjáról. Hogyan tesszük ezt drámaivá? Nem úgy, hogy Jerry otthon ül a fotelben, újságot olvas, amikor hirtelen megcsörren a telefon, és valaki közli vele, hogy az édesanyja súlyos beteg. Nem, ez nem érdekes, nem drámai. Inkább így kell csinálni: először is, Jerry egy partin van. Vagy még jobb, az ő tiszteletére rendezett partin van – egy nagy céges gyűlés, ahol egy nagyon fontos kitüntetést készül átvenni. Képzeld el őt szmokingban, kezében martinivel, a barátaival beszélget a recepciónál az esemény előtt. Elmond egy viccet, és akkor, a nevetés kellős közepén valaki átnyújt neki egy cédulát."

Ezen a ponton Kirk Jerryvé változik, mesterien alakítja a jelenetet, amint főhősünk belenéz az üzenetbe, fájdalmas tekintet ül ki az addig vidám arcára, és a barátai kérdő tekintetére eképp reagál: „Az édesanyám."

Néhány teátrálisan csendes pillanat után, Kirk kilépett a szerepéből, és nagy mosollyal az arcán megszólalt:

„Ez a dráma! Érted, rabbi?"

„Nagyjából."

„A dráma az élet éles kontrasztjaiban – boldogság és szomorúság, siker és bukás, győzelem és veszteség, fény és sötétség – jelenik meg. És ez a zsidó nép története. Drámai."

Kirknek igaza volt. És igazából az összes zsidó ünnep a zsidó történelem drámájához kapcsol minket, az éles kanyarok és ellentétek, amelyek nagyon erős tisztánlátásra inspirálnak minket.

A múltra való emlékezés felébreszt minket, hogy lássuk, mi van a jelenben, és mi lesz a jövőben. Valójában az ünnepek segítenek felismerni, hogy Isten szeretete folyamatosan velünk van.

A belső szépség ünneplése

A chanuka szó a héber chén szóval azonosítható, amelynek jelentése „báj". Amikor egy „bájos" emberrel találkozunk, rögtön látjuk, hogy van benne valami nagyon vonzó. De a chén nem ugyanaz, mint a „szépség", ami héberül jofi.

Mindannyiunkkal volt már olyan, hogy megismerkedtünk valakivel, akinek az arca szépnek tűnt, de csak addig, ameddig ez a benyomás szerte nem foszlott attól, hogy meghallottuk panaszkodni, kritizálni, negatív gondolatokat ontani magából.

Hasonlóképp amikor valaki elsőnek nem tűnt annyira vonzónak, de azonnal gyönyörűvé vált, amint elmosolyodott, és ezzel kedvességet, és melegséget mutatott.

Ez mutatja a különbséget chén és jofi között. A jofi a külső szépség, a chén a belső.

A Chanuka szó a chinuch, vagyis oktatás, nevelés szóból is levezethető. Salamon király a Példabeszédek könyvében (5:19) azzal dicséri a Tórát, hogy „chén"-t hoz arra, aki tanulja. Másképpen kifejezve: a Tóratanulás előhozza az ember belső szépségét, azt a szépséget, amely az Istennel való kapcsolatának a függvénye, és azon is áll, hogy hogyan viszonyul saját magához, a barátaihoz, a közösségéhez és a világhoz. Az igazi szeretetteljes kapcsolatokon és a spirituális harmónián keresztül a belső szépségünk kiárad a világra. És azáltal, hogy felismered a saját chénedet, felfedezed a többi ember chénjét az egyetemes lélekből, amely mindannyiunkban megvan.

A legtöbb európai nyelvben az „oktatás" szó megfelelője a latin „educaré"-ból ered, amelynek jelentése „előhúz". Vagyis oktatni, annyit jelent, hogy előhúzni valamit, ami már alapjaiban ott jelen volt. Az oktatás folyamata által jobban megismered magad – a lelked ragyog. Fejlődsz, változol, és valódi önmagaddá válsz. Ahelyett hogy bemagolnál egy rakás információt, gondolatokat szívsz magadba, amelyek kihozzák a belső énedet, és felfedik, hogy ki is vagy Istennel kapcsolatban.

A zsidók és görögök közötti konfliktus valójában a chén és a jofi közötti feszültségen alapult – a belső szépség (a lélek mint Isten részének a szépsége) és a külső szépség ellentétén. Ezért mondja a Midrás: Rabbi Simon ben Lakis így magyarázta a következő mondatot: ...és sötétség [a mélység színe felett] (1Mózes 1,2). „Ez Görögországra utal, amelyik elsötétítette a zsidók szemeit a rendeleteivel. Azt mondták: „Írjátok fel egy bika szarvára – hogy nincs részetek Izrael Istenében..." (Berésit Rábá 2:4)

A görögök el akartak választani minket Istentől, és eképpen kioltani a chén fényét. Nekik csak a jofi volt valódi és imádatra méltó. Profik voltak abban, hogy meglássák és kifejezzék a szimmetriát, a harmóniát és a világ fizikai szépségeit a művészeten, valamint a természettudományok tanulmányozásán keresztül. A judaizmus szintén értékeli a fizikai világot. Becsüli a művészetet és a tudományt, de csak ha az a spirituálisnak van alárendelve. A „művészet" (ománut), és a „tudomány" (mádá) szavak számértékének az összege (497+114) megegyezik a „Tóra" szó számértékével (611). Jofi chén nélkül olyan, mint a test lélek nélkül. Halott és rothadó. A jofi külső szépségének nincs élete, hogyha az független a Tórától és a chén spirituális szépségétől.

Úgy áll a Tórában (1Mózes 9:27), „Isten szépséggel ruházza fel Jefetet, aki Sém sátrában fog lakni." Jefet, Noé fia, a görögök őse, Sém pedig a sémiták - Izrael apja. Jefet áldása csakis Sém sátrán belül érvényes – csak akkor, amikor az a Tóra értékei és gondolatai alá van rendelve.

A Talmud azt tanítja, hogy egy gyönyörű hitves, egy gyönyörű ház és a gyönyörű tárgyak kitágítják az ember tudatát. Egyszer meglátogattam egy barátomat, aki éppen azon dilemmázott, hogy az egyetem elvégzése után elmenjen-e egy évre jesivába, vagy kezdjen el dolgozni és építeni a karrierjét. Egy év a jesivában lendületet adott volna a spirituális életének, de ugyanakkor jelentős veszteséget a bankszámlájának. Idézte nekem a Talmud fent említett tanítását. „Azt hiszem, hogyha belevágok a karrierembe, sokkal szebb házam lesz. Ha sikerül sok pénzt keresnem, szebb bútorokat tudok vásárolni. Akkor minek menjek jesivába?" Mire így feleltem: „A Talmud azt mondja, ezek a dolgok kiterjesztik a tudatodat. Neked kell eldöntened, hogyan, mivel akarod feltölteni a kiterjesztett tudatodat. Ha csak egy kevéssel tudod feltölteni, nagyon üresnek fogod érezni magad. A fizikai szépség csak úgy értékes, hogyha tórai életet szolgál."

A Midrás Sázár elemzi a „Cion" (Izrael) szót: cáddik-jud-váv-nun. Az első betű – cáddik, az igaz zsidót jelenti, a többi három: jud-váv-nun pedig „Jáván", vagyis Görögország héber neve. Izrael és Görögország, vagyis a Tóra és a művészetek meg tudományok végül is együtt kell, hogy legyenek, de a Tóra igazsága kell, legyen az első, az kell, hogy vezessen.

Fordítás: Sárosi Gábor
Forrás: isralight.org

Hetiszakasz

Vájécé • Rabbi Shraga Simmons
A legnagyobb tett

Ebben a hetiszakaszban Jákob elérkezettnek látja az időt, hogy megnősüljön, ezért elindul nagybátyjához, Lábánhoz, hogy feleséget találjon. Amikor találkozik unokatestvérével,Ráchellel, úgy dönt, hogy ő az igazi. Jákobot annyira elbűvölte ennek a házasságnak a gondolata, hogy abba is beleegyezett, hogy teljes hét évet szolgáljon nagybátyjának, mielőtt feleségül veheti Ráchelt. A Tóra azt mondja, Jákob annyira izgatott volt, hogy a hét év „neki csak néhány napnak tetszett" (1Mózes 29:20).

Képzeljük csak el: elérkezik a nagy nap, és Lábán az egész várost meghívja az esküvőre. Mindenki ünnepel. Mindenki, kivéve Ráchel nővérét, Leát, aki magára marad, ki tudja milyen sors vár rá. Jákob nem volt naiv (emlékezzünk, hogy szerezte meg bátyja elsőszülött jogát), gyanakszik, hogy Lábán talán titkon idősebb lányát akarja hozzá adni. S mivel a menyasszony az arcát is eltakaró fátylat visel, Jákob egy titkos jelszót beszél meg Ráchellel, hogy biztos legyen benne, valóban a szeretett menyasszony lesz a chüpe alatt.

A lefátyolozott leány – bár senki se tudja – valójában Lea.

Hogyan folytatódna a történet? Miután a menyasszony megérkezik a chüpéhez, Jákob megkérdezi a titkos jelszót. Lea rémülten áll. A trükk lelepleződik. Jákob felhajtja a fátylat, és leleplezi Lábán csalását. A vendégeknek eláll a lélegzete. Lea megszégyenülve, sírva elrohan...

De nem így történt. Mikor Lea megérkezett a chüpéhez, megadta a helyes jelszót, ugyanis a húga elmondta neki. Ráchel tudta, szégyenbe maradna nővére, ha akkor lepleződne le a csalás. Azért, hogy megmentse a testvérét ettől a megaláztatástól, Ráchel hajlandó volt lemondani a szeretett férfiról, akire hét éve várt türelmesen (Talmud, Megilla 13b). Mindent feladott, hogy egy másik embert megmentsen a megalázástól.

A Tóra törvényei tartalmaznak olyan alapelveket, amelyek által elkerülhetjük mások megszégyenítését:

– A súlyos bűnökért hozott áldozatokat ugyanazon a helyen tartják a Szentélyben, mint minden más áldozatot. A Talmud (Sota 32b) magyarázata szerint így a jelenlévők nem tudják, kik azok, akik bűnáldozattal jöttek.

– Hasonlóan, amikor valaki bevallja bűneit (mint Jom Kippurkor), ezt úgy kell tenni, hogy mások ne hallhassák.

– A károkozás törvényei szerint nemcsak fizikai károkozásért lehet valakit beperelni, hanem erkölcsi károkért is, különösen a megszégyenítésből adódó fájdalomért (Majmonidesz: A károkozás törvényei 3:1 3:7).

– Majmonidesz felsorolja az adományozás szintjeit. Azt mondja, hogy a legmagasabb szint, mikor sem az adományozó, sem az adományt kapó nem ismerik egymást. Ez minimalizálja a szegény ember szégyenérzetét.

– Bileám történetében, mikor a szamár beszél, egy angyal megöli az állatot, hogy az emberek ne mutogathassanak a szamárra, hogy ő okozta Bileám hanyatlását. A Tóra még a bűnös ember iránt is érzékenységet követel (2Mózes 22:33 Rási magyarázatai, Midrás Bámidbár Rábbá).

– Mikor valakit felhívnak a Tórához, a törvény szerint neki kellene hangosan felolvasnia az adott részletet. Mivel sokan nem tudnak pontosan olvasni, bölcseink úgy rendelkeztek, hogy egy kijelölt ember olvasson fel mindenki helyett.

– A Talmud odáig megy, hogy egy ember nyilvános megszégyenítése a gyilkossághoz hasonlatos. Mikor valaki elpirul, a vér az arcába tolul, majd elsápad. Valaki vérének az „elvezetése" hasonló a gyilkossághoz. Mélyebb értelmezésben a megszégyenítés érzelmileg meg tudja ölni az embert.

A Midrásban olvashatjuk a következőt (Berésit Rábbá 82:10 és Pesziktá Échá Rábbáti 24):

„Miért temette el Jákob Ráchelt a Betlehem felé vezető úton és nem Hebronban, ahová a többi ősanyát temették? Mert előre látta, hogy a jövőben a zsidók elhaladnak Betlehem mellett a száműzetés során. Jákob azt kívánta, hogy Ráchel érzékelje szenvedésüket, és imádkozzon értük.

Ezer évvel később a zsidók bálványt vittek a Szentélybe, és az Örökkévaló örökre le akarta rombolni a Szentélyt. Az ősapák és ősanyák könyörögtek a Teremtőhöz, hogy szabadítsa meg őket az örökös száműzetéstől. Cserébe mindegyikük felajánlotta az érdemeit: a hitüket, a hűségüket, az önfeláldozásukat. Ábrahám azzal próbálta meggyőzni az Örökkévalót, hogy ő vezette be az egyistenhitet a világban. Ez nem volt elegendő a Teremtőnek. Izsák arra hivatkozott, hogy hajlandó volt feláldozni magát Moria hegyén. Ez sem bizonyult elégségesnek. Jákob, Mózes és mások is felemlítették az érdemeiket. Semmi sem volt elegendő. Akkor megjelent Ráchel lelke az Örökkévaló előtt. Világ ura – kezdte – hét évet vártam, hogy feleségül mehessek Jákobhoz. Mikor elérkezett az esküvő napja, az apám felcserélt Leával. Tudtam, hogy megszégyenülésben lesz része, ha felfedik a csalást. Megszántam, és elárultam neki a jelszót. Túlléptem az érzelmeimen, és nem voltam irigy. Beengedtem egy ellenfelet a házamba. Ha én képes voltam erre, akkor Te, Örökkévaló se legyél olyan szigorú egy bálvány miatt – az ellenfeled miatt – a Te házadban.

Az Örökkévaló azonnal megkönyörült. Azt mondta: „Tartsd vissza hangodat a sírástól és szemeidet a könnyezéstől, mert fáradozásodnak meglesz a jutalma, úgymond az Örökkévaló: visszatérnek az ellenség országából; jövődnek megvan a reménye, úgymond az Örökkévaló: gyermekeid visszatérnek határukba!" (Jeremiás, 31. fejezet)

A szekuláris világban jellemző, hogy a nagy eredmények kapnak figyelmet. A világ vezetői, mozisztárok és üzletemberek kerülnek az újságok címlapjaira, ők lesznek a legbefolyásosabb, legtekintélyesebb emberek.

Mégis, ha megkérdezik az embereket, hogy ki volt rájuk a legnagyobb hatással az életükben, akkor nem olimpiai bajnokokat vagy az USA elnökét nevezik meg. Inkább a szüleiket, tanáraikat említik, ők formálják őket azzá, amivé válnak, mert ők törődnek velük nap mint nap. Ezt tanítja az Örökkévaló azáltal, hogy elfogadta Ráhel imáját.

Sok mindent örökölhetünk az őseinktől: egészségi állapotot, hajszínt, pénzt. A zsidóságban azt mondjuk, hogy a spirituális DNS-t is. Ráchel és mások az emberi elváráson túli tetteikkel kiemelkednek a többiek közül, ám ezeket a nagyszerű jellemvonásokat mi is hordozzuk magunkban. A genetikai örökség lehetőség a számunkra, hogy felemelkedjünk ezekbe a magasságokba. Bennünk van az adottság a hűségre, őszinteségre és a másokkal való törődésre. A mi feladatunk, hogy ezt valóra váltsuk.

Fordítás: G. Sz.
Forrás: aish.com

Vájislách • Rabbi Max Weiman
Konfliktus és egyensúly

Jákob a fogantatásától kezdve konfliktushelyzetben élt. Úgy tűnik, hogy ez volt a sorsa. Az anyja rábeszélésére ki kellett csalnia az elsőszülöttséget, a nagybátyjánál kellett laknia, aki 14 éven át folyamatosan próbálta becsapni őt stb. Jákob nehézségei, úgy nézett ki, soha nem érnek véget. Ő maga csak békét akart, és mégis a problémák minden oldalról „zuhogtak rá".

Néha annyi próbatétel és nehézség van az életünkben, hogy azt érezzük, az Örökkévaló elégedetlen velünk. De azáltal fejlődünk, hogy megpróbáljuk megoldani a problémákat. A nagy és szent emberek is nehézségekkel teli életet éltek.

A három ősapa közül Jákob különösen vonzotta a problémákat. Ez a személyiségéből fakad. Bölcseink úgy mondják: „A Teremtő pecsétgyűrűje az igazság." Ahogy a puha viaszba nyomott pecsétgyűrű lenyomatot hoz létre, úgy az igazság egybekapcsolja az ideálisat és a valóságot, majd alkot valamit középen. Jákob szintén az igazság jelképe volt.

Az igazság a világegyetem egyik tartóoszlopa. Csak az igazsággal vagyunk képesek az élet nehézségein keresztülvickélni és harmonikus ösvényen járni. Az igazság mutatja meg nekünk, hogyan oldjuk meg a konfliktusokat, és hogyan kezeljük az erkölcsi problémákat.

Valaki nemrég megkérdezte a véleményemet egy, a barátjával való pénzügyi vitával kapcsolatban. A jogi válaszra volt kíváncsi. Elmagyaráztam neki, hogy itt nem jogi kérdésről van szó, hanem a kapcsolatuk lényegéről. Nem az számít ebben az esetben, hogy kinek van „igaza", hanem kizárólag az, hogy hogyan éreznek egymás iránt. Ha barátként állsz az alperesedhez, megoldódik a konfliktus.

A jogi érv néha megoldja a problémát, néha nem. A Tóra eligazít minket abban, hogy melyik komplikációra mikor melyik megközelítést használjuk.

A Tóra igazság

A Tórát és különösen a Talmudot speciális módon tanulják. Először az információkat tanulmányozzák, és aztán látszólagos ellentmondásokat keresnek, ezek megoldása vezet el a szöveg mélyebb vagy „igazabb" megértéséhez. A Talmud hatvan kötete elvek, esetek és törvények összevetésével van tele mindazért, hogy a tanulmányozó elérjen a Tóra bölcsességének a mélyére.

Jákob a Tóra embere, akit úgy említ a szöveg, mint „aki a sátorban lakik" (1Mózes 25:27). Noé fiához, Sémhez ment tanulni, aki etikai monoteista akadémiát vezetett. Jákob személyisége bölcsességre és értelemre épült, ez hozzá tartozott a természetéhez.

Akkor hát miért nem élhetett Jákob békés és nyugodt életet, miért nem elmélkedhetett a világegyetemen, illetve miért nem építhette az etika filozófiai bástyáit? Mert a valódi bölcsesség a konfliktusok megoldásából származik. Így válik az elméleti információ tudássá, bölcsességgé és megértéssé.

Olvashatunk rengeteg könyvet a házasságról, de amíg valóban nem házasodunk meg, az információ csak elméleti marad, s nem értjük meg az igazi kihívásokat, illetve nem tudjuk használni az ismereteket.

Harmónia és egyensúly

Mindannyian harmóniát és egyensúlyt szeretnénk. De mennyi nehézséget és konfliktust vagyunk hajlandók ennek érdekében elviselni? Az igazi harmónia kulcsa a konfliktusok megoldásában rejlik, és nem az elkerülésükben vagy ignorálásukban.

Nyilván könnyebb lenne kiülni a hegytetőre és meditálni, figyelmen kívül hagyni a világ problémáit. Elérheted a békét és a nirvánát, de a gondok attól még léteznek. Ha a hegytetőn kicsit megvilágosodtunk, jöjjünk le, és használjuk a gondolatainkat, hogy lássuk, megállják-e a helyüket.

Amikor egy sámlit készítünk, az első két láb még nem fogja megtartani. A harmadik láb teremti meg az egyensúlyt. Jákob, a harmadik ősapánk az egyensúly embere volt.

Fordítás: D. Ch
Forrás: aish.com

Vájésev • Rabbi Naftali Reich
A lélek kiszabadítása

Az isteni gondviselés furcsa módokon tud megnyilvánulni, különösen József számára, aki egy egyiptomi börtönben búslakodik. Igaztalanul vádolták meg őt Potifár feleségével kapcsolatban, majd börtönbe vetették, hogy ott pusztuljon. De a sors úgy kívánta, hogy kiszabaduljon, magas pozícióba kerüljön a királyi palotában, és hogy ez megvalósulhasson, az isteni gondviselés szokatlan körülmények sorozatát hozta létre.

A hetiszakaszban olvashatjuk, hogy tíz évvel a bebörtönzése után József találkozik két rossz hírű hivatalnokkal, a királyi pohárnokkal és a királyi pékkel. Egyik reggel József elkeseredettnek látja őket. Kérdésére elmondják, hogy mindkettőjüknek nyugtalanító álma volt éjszaka. József sikeresen megfejti az álmukat, és bizonyos idő elteltével beigazolódik a jóslata. Két évvel később, mikor a fáraó álmodik rejtélyeset, a pohárnok visszaemlékszik József álomfejtő képességére, és beajánlja őt a fáraónak. Józsefet a palotába viszik, ahol bölcsességének jutalma magas pozíció lesz, és a többi már történelem.

A történet nagyon drámai, de miért van szükség ezekre az erőltetett fejleményekre? Miért nem mutatkozik meg az isteni gondviselés valami egyszerűbb úton? Nem szabadulhatott volna ki József, és nem juthatott volna magas pozícióba hétköznapibb események sorozatán keresztül?

A kommentárok úgy magyarázzák, hogy József kiszabadulása a börtönből mintául szolgál az ember végső felszabadulására. Az élet viszontagságai során az ember különféle korlátok közé kerül, nemcsak fizikailag kerülhet rabságba, hanem pszichológiai értelemben is, a lélek is fogságba kerülhet, ami még sokkal fájdalmasabb lehet. Hogy tud az ember kiszabadulni egy ilyen helyzetből? Hogy tud kitörni a körülményekből adódó elszigeteltségből?

A válasz ezekre a kérdésekre az, hogy oda kell figyelni másokra is. Mindaddig, amíg az ember belesüpped saját nyomorúságos helyzetébe, az önsajnálatba, amíg kétségbe esik, addig nem képes segíteni. Viszont ha a figyelmét másokra tereli, a fogság már nem céltalan és negatív. Ellenkezőleg, a pozitív kisugárzás megnyugvást hozhat másoknak, és kiteljesedést saját magának. A lélek felszabadításával megszabadítja magát a körülményekből adódó akadályoktól.

József magáévá tette ezt a megközelítést. Bár megvádolták és bebörtönözték, mégsem siránkozott szörnyű sorsa miatt. Ehelyett a börtön szíve és lelke lett, mindig készen állt segíteni sorstársain. Ebben az értelemben elősegítette saját megszabadulását még akkor is, ha a börtön falai között rabságban maradt. Azaz az Örökkévaló terve szerint József fizikai megszabadulása a mások iránt tanúsított jóságának lett az eredménye.

...Egy rabot bezárnak egy cellába sok más rabbal együtt. A bör-

folytatás a 6. oldalon

az 5. oldal folytatása

tön falai vastagok és nyirkosak. Ez egyik oldalon magasan fent, még a legmagasabb rab fejénél is jóval magasabban van egy kicsi, jól berácsozott ablak, mely egy kopár területre néz. Az új rab mindennap az ágyát az ablak alatt lévő falhoz tolja. Aztán feláll az ágyra, lábujjhegyen kinyújtózik, az állával éppen eléri az ablakpárkányt. A többi rab csoportokba gyűlik, beszélgetnek, játszanak, de az új rab sosem vesz ebben részt. Egész nap csak ott áll az ablaknál kifelé bámészkodva.

– Mi van ott? – kérdezi egy rab tőle.

– Semmi. – válaszolja.

– Akkor minek állsz ott egész nap?

– Addig, amíg látom a kinti világot, addig érzek egy kis kapcsolatot vele – válaszolta az új rab. Még érzek egy kis szabadságot. De ha egyszer elfordulok az ablaktól, akkor csak a cellát, illetve a többi rabot látom, s elvesztem a szabadságomat. Ha megadom magam a helyzetnek, akkor tényleg be leszek börtönözve.

Gyakran érnek minket sorscsapások az életben. Pénzügyi nehézségek, családi és gyereknevelési problémák sújtanak, munkahelyi nyomásnak vagyunk kitéve, illetve mindenféle más nehézségek adódhatnak. A feszültségek miatt könnyen mélabúsak és depressziósak leszünk. Mit tehetünk ilyenkor? Hogyan nyerhetjük vissza az egyensúlyunkat és a kedélyességünket, hogy hasznosan tudjunk foglalkozni a problémáinkkal? Például ha olyan családokat segítünk, akik még nálunk is szerencsétlenebbek, vagy egy fontos közösségi programhoz kapcsolódunk. Mindenekelőtt, ha mások problémáját is észrevesszünk, ez azonnal eltereli a figyelmünket a saját helyzetünkről. De még ennél is fontosabb, hogy ez spirituálisan felemel minket, és ezáltal a problémáinkat is egy szélesebb perspektívában látjuk. Világossá válik, hogy minek van valódi tartós értéke, és minek nincs.

Fordítás: G.Sz.
Forrás: torah.org

Hetiszakasz

Mikéc • Rabbi Aba Wagensberg

Chanuka szentsége

Az e heti szakasz minden évben Chanuka időszakába esik. A Talmud (Sabbat 22a) azt tanítja, hogy ideális esetben a Chanuka-menórát otthonunk bejáratának bal oldalán kell meggyújtani, így a bejáratot micvá tárgyak fogják körülvenni: a menóra a bal oldalon és a mezuzá a jobb oldalon. A Midrás még hozzáteszi ehhez azt, hogy a táleszt viselő ember van a középpontban.

Gyakorlati szinten tudjuk, hogy a menóra meggyújtásának micvája mindhárom elemet tartalmazza. A Talmud (Shabbat 21b) ezzel a megállapítással vezeti be a Chanukát: *„nér is ubéto”* („egy fény, egy ember és az otthona”). De mi a mélyebb üzenete ennek a hasonlatnak? Milyen tanítást próbálnak meg bölcseink közvetíteni?

A Talmud (Shabbat 21b) úgy tanítja, hogy a Chanuka gyertyák meggyújtásának micváját három különböző szinten lehet teljesíteni: alap (*„micvá”*), nagyon jó (*„mehadrin”*) és leginkább jó (*„mehadrin min hamehadrin”*).

Hilél és Sámmáj nem ért egyet az utolsó, az ideális szint teljesítésével kapcsolatban. Hilél azt állítja, hogy egy gyertyát kell meggyújtanunk Chanuka első éjszakáján, és minden egyes éjszaka eggyel több gyertyát kell gyújtani, így összesen nyolc gyertya lesz az ünnep végére. A véleményét arra alapozza, hogy a kedusát (szentséget) mindig csak növelni szabad, csökkenteni sohasem.

Sámmáj véleménye pontosan az ellentéte ennek. Ő azt állítja, hogy az ünnep kezdetekor nyolc gyertyát kell gyújtanunk, és az ünnep előrehaladtával csökkenteni kell a számukat. Sámmáj a Chanukát a Szukothoz hasonlítja, amikor a Szentélyben csökkent az áldozatok száma az ünnep során.

Hely, idő és önmagunk

Az, ahogyan Sámmáj összekapcsolja a Chanukát és a Szukotot, segít nekünk megérteni azt a szimbolikát, hogy a Menóra van a bal oldalon, a Mezuzá a jobb oldalon, a táleszt viselő ember pedig a középpontban.

A Szfát Emet szerint ennek a világnak három dimenziója van, melyeket meg kell szentelni és fel kell emelni: a TÉR dimenziója, az IDŐ dimenziója és ÖNMAGUNK dimenziója. A Talmud és a Midrás mindhárom elemet említi, és utal arra, hogy a Chanuka megadja számunkra azt a lehetőséget, hogy egyszerre szenteljük meg mindhárom dimenziót:

A Mezuzá a ház ajtófélfájára van rögzítve, ami a HELY megszentelését jelképezi. A menóra, melyet arra használunk, hogy számoljuk a napokat Chanuka előrehaladtával, az IDŐ megszentelését jelképezi. A táleszt viselő ember pedig ÖNMAGUNK megszentelését jelképezi.

Sámmáj megközelítése szerint a Chanukát tekinthetjük úgy, mint a Szukot tetőpontját, hiszen a Szukot is a három dimenzió egységét szimbolizálja. A sátor a TÉR dimenzióját jelképezi; az, hogy hét napig tart az ünnep, az IDŐ dimenzióját jelképezi; és a négyfajta növény az emberi test különböző részeit szimbolizálja, ami az ÖNMAGUNK dimenziójának felel meg. Ez a három dimenzió kifejeződik Szukotkor, majd Chanukakor tetőzik, amikor a spirituális lehetőség az egységre ismét bekerül a fizikai valóságba.

Bárcsak mindannyian megtanulnánk hordozni Szukot üzenetét a mindennapi életünkben és meglátni, hogyan nyilvánul meg Chanukakor! Bárcsak sikerülne felemelnünk mindhárom dimenziót – az otthonunkat, önmagunkat és életünk minden pillanatát –, és ez a szentség és egység alkosson egy olyan erőteljes és sugárzó fényt, mely átragyog minden generáción!

Fordítás: Domán Sándor
Forrás: aish.com

Yaakov Astor
Földünk kész csoda

Ha a belegondol az ember, elképesztően kicsik vagyunk. A Föld nem egyéb, mint egy porszem az univerzum kavargó végtelenségében.

A Talmudban ez áll: „Minden embernek kötelessége azt mondani, hogy a Világegyetem értem lett teremtve."

Furának tűnhet, de néhány tudós bizonyítékot talált arra, hogy ebben több igazság rejlik, mint általában gondolnák az emberek.

A Goldie Locks Zóna

Egy kiváltságos bolygó címmel megjelent lenyűgöző könyv részleteiben taglalja a földi élet valószínűtlenségét.

A könyv egyik legérdekesebb ötlete a Goldie Locks Zóna, amelyet a tudósok a galaxisban életforma kialakulására alkalmas zónának tartanak. Nem túl forró, és nem is túl hideg, hanem pont jó. A Föld is a Goldie Locks Zónában található.

A Naprendszerünkben az élet fenntartására alkalmas zóna, sáv viszonylag keskeny, messze a Vénusz keringési pályáján kívül kezdődik, és kicsivel a Mars pályája előtt ér véget. Ha a Föld csak 5%-kal volna közelebb a Naphoz, ugyanaz lenne a sorsa, mint a Vénusznak, ahol a hőmérséklet esetenként elérheti a 900 °C-ot. Fordított esetben, ha 20%-kal messzebb lenne a Naptól, a Föld felső atmoszférájában szén-dioxid-felhők jelennének meg, ami hideg és meleg időszakok periodikus váltakozásához vezetne.

Éppen úgy, ahogy a bolygó elhelyezkedése a Naprendszerben optimális, a galaxisban is pont az ideális helyen található. A Tejútrendszer egy spirális galaxis: lapos, és úgy néz ki, mint egy korong, amelyből spirális karok nyúlnak ki. Mi a galaxis közepe és széle között körülbelül félúton vagyunk. Az életre leginkább ártalmas hely a galaxis közepén található, ahol a csillagok és szupernóvák (az éppen felrobbanó csillagok) sűrűsége és a halálos sugárzás rendkívül nagy.

Ugyanakkor a galaxis külső régióiban a nehéz elemekből található igen sok (például a vas, magnézium, szilícium), és az oxigén előfordulása relatíve alacsony. Ezekre szükség van a Föld méretű bolygók létrejöttekor, illetve az élet fenntartására.

Az életre alkalmas helyet a Tejútrendszerben Lakható Galaktikus Zónának nevezték el. Még ezen a területen is találhatók az élet számára kedvezőbb és kevésbé kedvező régió. A Föld az egyik kedvező térben található, amely viszonylag biztonságos és nem túl zsúfolt.

A kiváltságos bolygó

A Föld maga különlegesen alkalmas az élet fenntartására. A külső kérgének vastagsága négy és harminc mérföld közé esik (arányaiban egy papírvékony

felület), és több tucat, állandóan mozgó tektonikus lemezből áll. Ez a mozgás szabályozza a bolygó belső hőmérsékletét, és teszi lehetővé az élethez nélkülözhetetlen anyagok felszínre kerülését, újrakeveredését. Ha a Föld kérge egy kicsit vastagabb lenne, a lemezek körforgalma nem tudna végbemenni.

Ha maga a Föld kisebb méretű lenne, a mágneses tere is kisebb erejű lenne, és a szoláris szelek pedig tönkretennék az atmoszférát, aminek eredményképpen a bolygó a Marshoz hasonló kietlen pusztasággá változna.

Az atmoszféra egy vékony kék héj, amely a Föld átmérőjének kevesebb, mint 1%-át teszi ki. Az összetétele a nélkülözhetetlen elemek éppen megfelelő arányú keverékét tartalmazza, ami az élhető klíma meglétéhez szükséges, megvéd a Nap sugárzásától, és lehetővé teszi, hogy a víz folyékony formában legyen jelen.

Ha a Hold nem létezne, akkor sok tudós szerint az élet sem létezne a Földön, mert a gravitációs hatása stabilizálja a Föld forgási tengelyét, ami biztosítja az évszakok váltakozásával járó viszonylag enyhe hőingadozást.

Ha a Nap kisebb lenne – a galaxisban található csillagok 90%-ához hasonlóan –, a zóna, ahol az élet elképzelhető, is kisebb volna. Ebben az esetben a Földnek közelebb kellene keringenie a Naphoz, hogy élet legyen a bolygón. Azonban az így megnövekedett gravitáció hatására a Föld forgása a Nap rotációjával kerülne szinkronba, ami lényegében azt jelentené, hogy a Föld egyik fele mindig a Nap felé nézne, a másik pedig sohasem fordulna abba az irányba. A Napra néző oldal folyamatosan ki lenne téve a káros sugárzásnak, a bolygó ellenkező oldalán pedig állandó jég és fagy lenne az úr.

Az antropikus alapelv

Végszóként a könyv (*Egy kiváltságos bolygó*) tudósokat idéz, hogy ők hogyan fogják fel ezeket a „szürreális" körülményeket, amelyek lehetővé teszik az élet létezését a bolygónkon. A galaxisban 100 milliárd csillag létezik, ami alapján valakinek olyan sejtése is támadhat, hogy ennek a csillagrendszernek valamely más pontján is kialakulhatott az élet.

Azonban ez a hatalmas szám szembekerül az élet kialakulásának valószínűtlenségével. A kutatók felállítottak olyan egyenleteket, amelyekkel megbecsülhető, hogy mennyi az esélye, hogy csak akár húsz esszenciális, az élethez alapvető tényező egyszerre legyen jelen adott helyen, adott időben. Ez a szám végeláthatatlanul kicsi, mintegy 10 a mínusz 10-15-en, ami annyit jelent, hogy 1-et osztjuk 1-gyel, amelyet 15 db nulla követ. Ha ezt a számot összevetjük még egy akkora számmal is, mint a 100 milliárd, eredményként egy elhanyagolhatóan kicsi számot kapunk, más szóval nagyon kicsi a valószínűsége az élet kialakulásának.

A Földünk létezése kész csoda! Néhányan ezt antropikus alapelvnek nevezik meg, ami egyszerűen fogalmazva annyit tesz, hogy úgy tűnik, minden nekünk lett teremtve az univerzumban, éppen úgy, ahogy a Bölcseink a Talmudban már régen megírták.

Mennyire esélytelen – a világegyetemben létező elképesztő mennyiségű naprendszer megléte ellenére is –, hogy legyen egy kis porszem az univerzumban, amelyet úgy hívnak, hogy Föld. Egy bolygó, amely alkalmas az élet fenntartására, sőt még arra is, hogy elgondolkozzanak olyan dolgokon, mint az antropikus alapelv.

Fordítás: Schiller Avigdor
Forrás: aish.com

Deutsch Gábor
Hetedhét ország kántora

A bergen-belseni zarándokútról hazatértek elragadtatva mesélték, hogy a nem túl magas, Kanadában élő kántor, Mojse Kraus – a tábor egykori lakója – milyen szépen és megindítóan énekelte a szokásos gyászimát. Közölték, hogy nemsokára Pestre érkezik, mert már közel két évtizede az őszi ünnepeken a Kazinczy utcai zsinagógában ő tolmácsolja a fohászokat. A kántor személyében egy rendkívül ápolt, Ferenc József-szakállú, halk szavú úriembert ismerhettünk meg, aki jellegzetes mini biberkalapot, térdig érő, sötét zakót viselt. Találkozásunkkor „elmondottuk" neki a zarándokok elismerését. Szerényen válaszolt. A halmok hozták elő belőlem a hangot. Az egyik halom előtt ott állt egy tábla: itt nyugszik 5000 ember, a másikon 3000, a harmadikon megint 5000. Azután volt ott egy elkerített tisztás, ahogy annak idején kinézhetett, semmit nem vettek el belőle, semmit hozzá nem tettek. Tető és fedél nélkül, esőben-hóban, télen-nyáron 20 ezer orosz hadifoglyot zsúfoltak itt össze, nem is maradt belőlük jóformán senki életben. A bajtársaim közül, akiket jól ismertem, sokan előttem lettek elföldelve. Ez motiválta az éneket. Általában az érzéseket az ima vagy a dal lényege adja meg. Egy templomban egyszer valaki gratulált a teljesítményemhez, láttam, nincs nála imakönyv, megkérdeztem, tudja-e, miről szól az elhangzott ima. Azt válaszolta, nem. Hát akkor honnan tudja, hogy jól énekeltem, tudakoltam tőle.

Mojse Kraus Ungváron született. Az „igaz embernek", reb Sájenak, a bodrogkeresztúri rebének kvázi az unokája. Ugyanis özvegy nagymamája, aki a huszti Róth rabbi családjából származott, hozzáment az ugyancsak megözvegyült reb Sájelehoz. Mojse Munkácson járt jesívába, méghozzá a híres Sapira rabbi korszakában. Igen fiatalon, 17 éves korában lett Máramarossziget első kántora. Majd Pestre került a Somér Sábosz Rákóczi út 64. szám alatti (a Corvinnal szemben) imaházába cházánnak. Hamarosan még előbbre lépett. Akkor, mikor a Kazinczy utcai templom kántorát munkaszolgálatra vitték, az ünnepek idejére a 19 éves fiatalembert állították a pulpitushoz. Nem sokáig állhatott ott, mert hamarosan rá is sor került. Előbb munkaszolgálat, majd deportálás következett. Négy „B" betű okozott neki keserűséget: Bor, Bregenz, Berlin és Bergen-Belsen. Az ottani szenvedésekre már utaltunk. Végül az angolok hozták el a szabadságot. A zsidó élet szervezésére egy öttagú rabbinátust alakítottak, amelynek titkárságát vezette. Nem sokkal később, 1948-tól 1952-ig az izraeli hadsereg első kántora lett. Ben Gurion miniszterelnök szerette volna, hogy németes hangzású nevét héberesítse állami tisztviselőhöz méltóan, ő azonban ragaszkodott a Kraus névhez, mert apja is mint Kraus pusztult el a krematóriumban.

Mojse Krausz, forrás: daylife.com

A következő állomás Antwerpen volt 52-től 58-ig. Minden szépen alakult, megbecsült ember volt, a kereset is megjárta, de a felesége, aki izraeli bennszülött – szábrá –, az ottani hűvös éghajlaton sokat fázott. Ezért melegebb éghajlatú helyeken éltek, Dél-Afrikában, Dél-Amerikában, legtöbbször Brazíliában.

A hatvanas években Náchum Goldmann, a zsidó világkongresszus elnöke gyűléseit kántorénekkel kezdte, záróimával fejezte be. Az énekes feladatára többnyire Mojse Kraust kérte fel. 1964-ben nagy meglepetésre Brezsnyev kívánsággal fordult Goldmannhoz. Arra kérte, küldjön kántort, hadd lássa a nagyvilág, hogy nem is annyira zárt a szigorú vasfüggöny, van rajta kiskapu. Járt Bulgáriában, Romániában, Lettországban, Lengyelországban, NDK-ban, Csehszlovákiában és Magyarországon. Budapesten az Operaházban rendeztek díszelőadást a tiszteletére a hatvanas évek derekán. A zsúfolásig megtelt nézőtéren a feszültség, az izgatott várakozás szinte kézzel tapintható volt. Egy kiváló muzsikus kísért zongorán. Egy diszkrét jelet beszéltek meg az előadás kezdésére. Ám amikor jelzett, a zongora nem szólalt meg. Az erőteljesebb jelzése után sem történt semmi. Hátranézett, látta, hogy a zongora mögött ülő hölgy könnyezik. Melléje lépett. Mi történt? – kérdezte. Hát nem látja? – felelt a zongorakísérő. – Nézzen le a nézőtérre! Mindenki sír.

...Az emberek megilletődtek. Talán mégis olvad a jég? Zsidó kántor áll az állami Operaház színpadán, hogy imákat, népdalokat énekeljen, és közben történeteket meséljen, ilyenre még nem volt példa ebben az országban. Carlebach is titkon, magánlakásban lépett fel. Megélték azt, hogy szabadon, nagy közönség előtt énekelhet egy kántor. Benoschofsky főrabbi lépett a színpadra, és pár perc türelmet kért a Cházántól, annyi kellett a hallgatóságnak, hogy legyőzzék megindultságukat, és figyelni tudjanak az előadásra.

Többször énekelt a Szovjetunióban nagy koncerttermekben. Mint állami vendéget óriási fekete autóban hordták jobbra-balra. A sofőr egy percre sem hagyta magára, még akkor sem, ha levegőt szívni, sétálni támadt kedve. Levakarhatatlan kísérőnek bizonyult. Más országokban rábízták a műsor összeállítását, ott nem. Előre kellett leadni a programot, amelyet egy jól felkészült, héberül, jiddisül kitűnően beszélő, Talmudban jártas (biztosan valami lengyel vagy litván jesívát végzett) férfi engedélyezett. Három dalt mindig kihúztak a műsorból. Némi gondolkodás után az írásban rögzített tiltás ellenére is mindig elénekelte ezeket a dalokat is. Az ellenőre tajtékzott. Jiddisül rikácsolta: – A szibériai bányák mélyére fogsz kerülni, elnyel az iszonyú mélység, soha nem talál meg senki! Higgadtan válaszolt: – Ha kibírtam Bergen-Belsent, ezt is túlélem. Nem mintha teljesen nyugodt lett volna, de bízott benne, hogy a koncertekre a világ minden tájékáról reklámként a szabadság bizonyítására odacsődített vagy száz zsurnaliszta figyeli.

Az idő elteltével kevesebbet utazott, azonban a Kazinczy utcai ünnepeken való részvételt fontosnak tartotta. Csaknem hetven nagyünnepi imán énekelt életében, ez kétségtelen egyedülálló eredmény. Pesti szerepléseit kb. 5-6 éve fejezte be. Még most is sokan emlegetik. 90 évesen visszavonultan él, de egy-egy jótékony előadásra még most is kapható. Kívánjuk, hogy még sok-sok évig állhasson erőben, egészségben szeretett közönsége elé.

Arcképcsarnok

Adj nekünk útmutatást, hogyan szolgáljuk az Örökkévalót!

Kurucz Ákos: Alkabec rabbi élete

Az egyik korábbi számban Rámák életével foglalkozott az Arcképcsarnok. Jelen írás egy Rámákhoz több szálon kapcsolódó rabbi életútjába enged bepillantást: Slomó Alkabec rabbi Rámák egyik tanítványa volt, de ő volt az egyetlen a tanítványok közül, aki Rámák sógora is volt egyben: rabbi Móse Cordovero ugyanis az Alkabec testvérét vezette a chüpe alá.

Alkabec kb. fél évezreddel ezelőtt született, valamikor 1500 körül, de születésének pontos dátuma a feledés homályába veszett. Szalonikiben született, ott is élt felnőtté válásáig. Az egyik legnagyobb szaloniki rabbi, Joszef Taitacak tanította. Alkabec egy gazdag helyi zsidó lányát vette feleségül, aki igencsak meglepődött, amikor újdonsült férje átnyújtotta neki az esküvői ajándékot. A kále, aki hagyományos ajándékra számított, férje nem sokkal korábban befejezett egyik könyvének, a Manot halévinek egy példányát kapta ajándékba. Apósa és sógora, Cordovero rabbi szerint „ez az ajándék sokkal értékesebb volt, mintha ékszereket és óriási pénzösszeget kapott volna ajándékba a kále”.

Szaloniki ebben az időben – egészen az első világháború végéig – Európa egyik legvirágzóbb zsidó közösségének adott otthont. A város, amíg a török szultán fennhatósága alatt állt, valóságos Paradicsom volt a zsidóknak. Az uralkodó nem hozott törvényt a zsidó vezetők véleményének megkérdezése nélkül. Ha az uralkodóval történő konzultációk során a kile vezetői azt mondták, hogy valamelyik bevezetni tervezett jogszabály a zsidóknak nem megfelelő, a szultán úgy rendelkezett, hogy a zsidó közösség szájíze szerint kell megváltoztatni a bevezetni tervezett jogszabályt. Nemcsak az uralkodó orvosai és tanácsadói közül voltak többen zsidók, hanem a gazdasági életben is előkelő helyet foglaltak el. Csak egy példa: az első világháború végéig a szaloniki nagykikötő sábeszkor zárva volt. Nem is lett volna értelme nyitva tartani, a nemzetközi kereskedelemben érdekeltek majdnem 100%-a nem dolgozott aznap…

Alkabec rabbi sírja Jeruzsálemben, forrás: www.israelholyplaces.com

Nem sokkal a hászene (esküvő) után Alkabec és felesége Izrael földjén telepedtek le. Útközben megálltak Edirne városában. Edirne az I. világháborúig a Drinápoly (ókori nevén Hadrianopolis) nevet viselte, ez a város Törökország nyugati szélén, a bolgár és görög határhoz közel található. A városban élő kabbalisták kérlelték a munkássága miatt addigra már óriási hírnévvel rendelkező Alkabec rabbit, hogy adjon nekik útmutatást, hogyan szolgálják az Örökkévalót, és hogyan emelkedjenek a kedusában, a szentségben. A rabbi úgy döntött, hogy eleget tesz a kérésüknek: hosszabb ideig a városban maradt, és az ő szellemi fejlődésük elősegítésére írta meg Edirnében több művét, melyek a mai napig munkásságának gerincét képezik (*Bét Hásem, Ávotot áhává, Ájelet áhávim*, illetve a *Brit hálévi* című művek).

Edirnéből folytatta az útját Erecbe, mert ahogy mondta: „csak Izrael földjén lehet a Tóra titkainak mélyére eljutni”. Alkabec – a péntek este énekelt Lechá dodi későbbi szerzője – Cfáton telepedett le, ahol tanítványai közé tartozott a Sulchán Áruch későbbi szerzője, Joszef Káró. Alkabec mesélte el a következő történetet: egy alkalommal Alkabec Joszef Káróval tanult Tórát, és megjelent nekik a Mágid (tanító angyal). Rabbi Káró megkérte a Mágidot, hogy magyarázza el neki a Mózes 1. könyvében szereplő (1:16) „két világítótest” kabbalista értelmezését, mely kérésnek hosszas értekezés formájában eleget is tett.

Úgy tűnik, hogy Alkabec a Cfáttal szemben levő völgyben fekvő Meronban volt a jesíva vezetője. Valamint Cfát rabbijaként is meg van említve.

Forrás: breslov.co.il

W. E.

Zsidó szavak • Trendeli

(trenderli, dreidel, ivritül: szevivon): Négyoldalú pörgettyű, általában fából, fémből vagy manapság műanyagból készül. A trendeli egyszerű és nagyszerű társasjáték, Chanukakor használjuk. Négy oldalán egy-egy héber betű áll: Nun (נ), Gimel (ג), Hé (ה), Sin (ש). A betűk egy-egy héber szónak felelnek meg: Nesz Gádol Hájá Sám, azaz „nagy csoda történt ott”. Mármint a jeruzsálemi szentélyben, ahol Júda Makkabi maroknyi serege legyőzte a görög hódítókat.

A tét általában játékpénz (pl. csokoládéérmék) – ez az úgynevezett „Chanuka Gelt”, csak hogy egy újabb jiddis szóval gazdagodjunk –, esetleg dió, mogyoró, amelyeket a játékosok kis szerencsével vagy ügyes pörgetéssel elnyerhetnek egymástól. A trendelire írt betűkkel kezdődik ugyanis négy jiddis szó is: Niksz (Semmi), Ganc (Minden), Halb (fél), Stil (csend) vagy Stell ein (berak).

Ha a játék komolyabb értelmét keressük, gondolhatnánk tán a mindennapi élettel való párhuzamra, melynek során a „pörgettyű” kinek-kinek a saját kezében van, mégis az Isteni Akaratnak megfelelően történhetnek jó és kevésbé jó dolgok. Hasonlóképp egy-egy rossz „dobás” után hirtelen minden jóra fordulhat, ahogyan a makkabeusok is csak egy korsó olajat találtak a görögök által lerombolt Szentélyben, ami viszont nyolc napig világított, majd később évszázadokon át, mind a mai napig.

Hálachá

Domán Sije
Péntek este fényei

Az egyik legerőteljesebb hatású zsidó tradíció a péntek esti gyertyagyújtás. A legtöbb olyan ember számára, akinek lehetősége volt bepillantást nyerni a hagyományos zsidó élet mozzanataiba, a szombati gyertyagyújtás különleges élményt jelent. Amikor a sok-sok rohanós előkészület után a háziasszony meggyújtja a gyertyákat, eltakarja a szemét, és imádkozik, különlegesen békés hangulat köszönt a zsidó házra. (A kisgyermekes anyukák sem csüggednek el, tudják, hogy amint kicsit nagyobbak lesznek a gyerekek, újra nyugodt hangulatban gyújthatják meg a gyertyákat.)

A szombati gyertyáknak alapvetően három funkciójuk van: Kávod – a szombat tisztelete, Oneg – a szombat élvezete, illetve Sálom bájit – a „ház", a család békessége.

Az első, a Kávod általános törvény, igyekeznünk kell lehetőségeinkhez mérten megtisztelnünk a szombatot. Ezért veszünk fel „előkelőbb" ruhát, igyekszünk fontosabb ételekkel megtisztelni a napot, igyekszünk nem beszélni hétköznapi dolgokról. Ugyancsak a szombat tiszteletéhez tartozik, hogy gyertyát gyújtunk, a plusz fény plusz megtisztelést ad az alkalomnak.

Az Oneg szintén általános törvény, forrását Jesájá prófétánál találjuk, a szombatot élvezni is kell. Ez megnyilvánul a szombati ételekben, csemegékben, a szombati pihenésben, több alvásban. A gyertya fénye is élvezetet okoz, teljesíthetjük általa is az Oneg törvényét.

A harmadik szerepe a péntek esti lángoknak a Sálom bájit, a békesség, hiszen sokkal egyszerűbb megőrizni a békességet, a jó hangulatot, ha világosban vacsoráznak, mintha sötétben kellene. Evvel kapcsolatban írja a Rambam, hogy ha csak annyi lehetősége van, hogy vagy bort vegyen és kidust csináljon, vagy olajat, hogy gyertyát gyújtson, akkor inkább gyertyát vegyen, mert ez hozza a békességet a családnak és az egész Tóra célja, hogy békességet teremtsen.

Ezeken az okokon kívül még meg kell említeni a gyertya szimbolikáját. A gyertya utal a lélekre, ahogy ezt a Példabeszédekben is láthatjuk: „Nér hásem nismát ádám", az ember lelke az Örökkévaló gyertyája. Miben hasonlít a lélek a gyertyához? Bölcseink azt mondják, hogy ez a világ hasonlít az éjszakához. Miért? A fizikai világ önmagában csak egy részlete, és bizonyos szempontból nem is fontos részlete az egész létezésnek. Amikor mi úgy nézünk a fizikai világra – hiszen ezt tudják az érzékszerveink észlelni –, mintha ez lenne minden, akkor a „minden" szemszögéből nézve sötétben botorkálunk. Ha sikerül ennél kicsit feljebb emelkednünk és egy spirituálisabb szemszögből néznünk világot, hirtelen minden más megvilágításba kerül. Merre van ez a „feljebb"? Felül kell emelkednünk a fizikai önmagunkon és eljutni az mélyebb, igazibb önmagunkig, a lelkünkig, hogy képesek legyünk az amúgy sötét világot az igazi fényében látnunk. Eszerint a gyertyagyújtás azt jelentheti, hogy ezen a napon erősebb jelentősége van a léleknek, könnyebben megközelíthető. Valóban így is hívják Bölcseink a szombatot: „Jomá denismátá", a lélek napja.

Azonban ezek az okok még nem indokolják azt az általánosan elterjedt szokást, hogy vajon miért a nők micváinak egyike a gyertyagyújtás. E szokás egészen őseinkig nyúlik vissza. A Midrás négy állandó csodát említ Sára ősanyánkkal kapcsolatban, amelyekből az egyik, hogy minden pénteken gyertyát gyújtott, amely egy egész héten keresztül, a következő szombatig égett. Sára halála után – folytatja a Midrás – megszűntek ezek a csodák, amíg fia, Jichák feleségül nem vette Rivkát, és újra vissza nem tértek. Mi lehet a magyarázata annak, hogy ez a micvá elsősorban a nők micvája, és csak másodsorban a férfiaké?

Fényképezte: Sárosi Tamás

Az egyszerű válasz, hogy miután a ház úrnője szokott az otthon szükségleteiről gondoskodni, és ő az, aki többet tartózkodik a lakásban, a gyertya meggyújtása is az ő feladata. A Midrás magyarázata szerint a péntek esti gyertyagyújtás egy lehetőség, hogy ezáltal a nők ki tudják javítani Chává (Éva) bűnét. Ádám volt a „világ fénye", amelyet Chává, azáltal hogy rábeszélte Ádámot a bűnre, kiol-

tott. A péntek esti gyertyagyújtás által adhatja vissza a fényt a világnak a zsidó asszony. Nem kell feltétlenül úgy értelmezni ezt a Midrást, hogy minden zsidó nőnek valamiféle bűntudattal kell meggyújtania a gyertyákat. Inkább azt akarja tanítani, hogy egy különös lehetőség van meg minden zsidó asszonyban: sötétséget vagy fényt teremteni maga körül. Úgy, ahogy Chávának volt lehetősége, hogy kioltsa a világ fényét, úgy Chávának és minden asszonynak van lehetősége, hogy világosságot adjon a világnak. Nem bűntudattal kell a gyertyákat meggyújtani, hiszen a bűnt Chává követte el, hanem annak a lehetőségnek a felismerésével, hogy a zsidó nő képes fényt árasztani a családjára, környezetére. Egyértelmű és világos, hogy egy család hangulatát legerőteljesebben a háziasszony hangulata határozza meg. Ha egy asszony kiegyensúlyozott és jó kedélyű, spirituálisan emelkedett, nincs az a férj, és nincsenek olyan gyerekek, akiket nem tud felemelni. Eszerint nem maguk a gyertyák fogják a szombati békesség és nyugalom hangulatát árasztani, hanem a háziasszony, mikor ráébred arra, hogy az ő lehetőségében áll mindez.

Ehhez még azt is hozzáteszik a kabbalisták, hogy az asszony által meggyújtott szombati gyertyák fénye hasonlatos, az „első fényhez", amelyet az Örökkévaló megteremtett, majd mikor látta, hogy a világ még nem érdemes erre a fényre, elrejtette.

A gyertyagyújtás törvényei

Ugyan a péntek esti gyertyák elsődleges célja, hogy megtiszteljük vele a szombatot, élvezetesebbé tegye a szombati étkezést, mégis kötelesség gyertyát gyújtani, nem úgy, mint pl. húst venni szombatra, ami természetesen micvá, de nem kötelesség (a „micvá" szó elsődleges értelme parancsolat, mégis olyan értelemben is szoktuk használni, hogy helyes, jó cselekedet, amely nem kötelező). Ennek a kötelességnek egy gyertya meggyújtásával is eleget teszünk, azonban általában két gyertyánál nem szokás kevesebbet gyújtani. A két gyertyának többféle szimbolikája is van: az egyik, hogy a Tízparancsolatban a szombattal kapcsolatos parancsolat kétféle kifejezéssel van megfogalmazva: Záchor – emlékezz meg, Sámor – őrizd meg. A másik fajta szimbolika szerint a két gyertya a férfit, a nőt, illetve a köztük levő békességet jelenti. (Valójában az első megközelítésben is benne van a második, ugyanis a Záchor a szombat férfi aspektusának, a Sámor pedig a női aspektusának felel meg.) Sok olyan szokás létezik, hogy a két gyertyán kívül gyújtanak még plusz gyertyákat, talán a legelterjedtebb, hogy a gyerekek száma szerint gyújtanak. Ha egy asszonynak az a szokása, hogy mindig egy bizonyos számú gyertyát gyújt, nem szabad csökkentenie ezek számát, minden héten köteles a szokásának megfelelő számú gyertyát gyújtani. Amikor viszont vendégségben töltik a szombatot, az a szokás, hogy csak két gyertyát gyújtanak, függetlenül attól, hogy otthon hányat szoktak. Ha egyszer elfelejtette az asszony meggyújtani a gyertyákat, a következő héttől gyújtson egyel többet. A micvá legszebb teljesítése, ha olívaolajat gyújt, de minden egyéb olaj vagy gyertya is megfelel, csak az a fontos, hogy szép, tiszta fénnyel égjen. Miután a szombati gyertyák elsődleges célja, hogy fény legyen a lakásban, akár a lámpa felgyújtásával is eleget lehet tenni a micvának, lehet rá áldást is mondani, avval a feltétellel, hogy szombat tiszteletére kapcsolja fel a lámpát. Ennek ellenére természetesen az általános szokás napjainkban is, hogy hagyományos gyertyákat gyújtunk, ha azonban nincs más lehetősége valakinek, mert nem tud gyertyát szerezni, élhet ezzel a lehetőséggel. Ugyancsak helyes, hogy azokat a lámpákat is, amelyeket szombatra égve akarunk hagyni, „lökóved sábesz", a szombat tiszteletére gyújtsuk fel.

Mint már említettük, elsődlegesen női micvá a gyertyagyújtás, mégis valójában a férfiak is kötelesek, ezért az a férfi, aki egyedül él, vagy a felesége nincs otthon, köteles meggyújtani a gyertyákat. Azonban normális esetben is, amikor a háziasszony gyújtja meg a gyertyákat, helyes, hogy valami része legyen a férfinak is a micvából, ezért ők szokták előkészíteni a gyertyatartókat, beállítani a gyertyákat, és egy kicsit meg is szokták gyújtani, majd rögtön eloltani, hogy mikor majd később az asszony meggyújtja, már könnyen gyulladjanak meg a kanócok.

A gyertyagyújtás időpontja mindig a helyi szokástól függ, általában 20-40 perccel a naplemente előtt (Magyarországon az a szokás, hogy 18 perccel a naplemente előtt gyújtunk). A gyújtás legkorábbi lehetséges időpontja az ún. „plág háminchá", ami a nappal hosszúságától függően kb. egy és negyed órával a naplemente előtt van. Ilyen esetben azonban oda kell figyelni, hogy olyan hosszú gyertyákat gyújtson, amelyek az esti lakoma végéig, de legalábbis az étkezés kezdetéig égnek. Ez azt jelenti, hogy ha valaki „plág háminchá" előtt gyújtott, akkor nem tett eleget a kötelességének, és a gyertyákat el kell oltani, és újakat kell gyújtani helyettük később, a megfelelő időben. Az adott helyi időpont után, ha valakinek nem sikerült időben gyújtania, szabad még meggyújtani a gyertyákat egészen egy pár perccel a naplemente előttig. Ha nem sikerült a naplementéig meggyújtani a gyertyákat, akkor erre már nem lesz lehetősége. Ha indokolt, mert pl. sötétben kellene elfogyasztani a péntek esti vacsorát, a csillagok feljöveteléig még megkérhet egy nem zsidót, hogy gyújtson gyertyákat, de a csillagok feljövetele után már ez sem engedélyezett.

A gyertyákat lehetőleg abban a helységben gyújtják meg, ahol étkezni fognak. Figyelni kell arra is, hogy a többi helységben is gyújtsanak gyertyákat (áldás nélkül), vagy legalábbis szűrődjön be valamennyi világosság.

Az a szokás, hogy az asszonyok a gyertyagyújtással magukra veszik a szombat szentségét, ezért hiába van még esetleg idő a szombat tényleges bejöveteléig, már nem szabad munkát végezni. Ez azonban kizárólag azt érinti, aki meggyújtotta a gyertyákat, a család többi tagjára nem vonatkozik.

Helyes, hogy még a gyújtás előtt vegye fel a szombati ruháját, és abban gyújtsa meg a gyertyákat. Szintén szép szokás a gyújtás előtt cedákát, adományra szánt pénzt helyezni a perselybe. Ha egy férfi gyújtja a gyertyákat, mint minden micvánál, itt is először elmondja az áldást („áser kidsónu bömicvajszov vöcivónu löhádlik nér sel sábosz"), és utána gyújtja meg a gyertyákat. Ellenben az asszonyok, akik magukra veszik a szombatot már a gyújtással, ha először mondanák el az áldást, már nem tudnának gyújtani, hiszen az áldással már magukra vették a szombatot, és utána már nem szabad gyújtani. Ezért az a szokás, hogy először meggyújtják a gyertyákat, de hogy még ne élvezzék a fényüket az áldás utánig, eltakarják a kezükkel a szemüket, elmondják az áldást és csak ezután veszik el a szemük elől a kezüket, hogy élvezhessék a péntek esti gyertyák fényét. A gyertyagyújtás után szoktak az asszonyok imádkozni magukért, családjukért stb., fizikai dolgokért is és még inkább a szellemiekért. Vannak külön erre az alkalomra szerkesztett imák, de mindenki imádkozhat saját szavaival is.

Azt mondták Bölcseink, hogy aki rendszeresen igyekszik, hogy szépre készítse a szombati gyertyákat, annak bölcs fiúkat fog adni az Örökkévaló.

Gyerekruha g'mach (adománybolt) nyílik hamarosan az Amerikai Alapítványi Iskola épületében.

Cseréld nagyobbra jó állapotú, kinőtt gyerekruháidat!

Érdeklődni lehet: **Goldi • 20/448-01-64, Chana • 70/866-98-79**

Női szemmel

Chana Garfinkle
Sara Schenierer

Sara Schenierer kétségtelenül a 20. századi zsidó történelem egyik kiemelkedő alakja volt. Ő alapította és vezette Lengyelországban a Bét Jákov lányiskolákat. A 20. század elején a lányok formális oktatásának hiányában valós veszélyekké vált az asszimiláció. Sara Schenierer azért alapított iskolát, hogy továbbadja a hagyományos zsidóság szépségét és bölcsességét, különös figyelmet fordítva a jellemfejlődésre. Felkészített más asszonyokat is, hogy hasonló iskolákat hozzanak létre, s mára a Bét Jákov iskolák százai működnek a világ minden pontján, ahol zsidók élnek.

Részlet következik Devora Rubin *Daughters of Destiny* című könyvéből, melyet a Mesorah Publications (Ltd) adott ki.

A Teremtőnek hála sok jó dologban volt részem az életben, de a legszerencsésebb az volt, hogy Sara Schenierer egyik első tanítványa lehettem. Ugyanabban az épületben alhattam, ahol ő, csak egy fal választotta el a szobámat az övétől. Láttam őt éjjel-nappal, minden tényekedésének tanúja lehettem. Rajongva szerette az Örökkévalót, a zsidó embereket és a zsidó gyermekek tiszta lelkét.

1929-ben lettem a krakkói Bét Jákov tanulója. Ez borzasztó év volt. A tél hosszú évtizedek óta a leghidegebb. Még a legöregebbek sem emlékeztek ilyen kemény télre. A vonatok nem jártak, mert a vágányok lefagytak. A kis- és nagyvárosokban is élelmiszerhiány volt a fagyos földek, a tönkrement termés miatt. Az élelmiszerszállítás a faluból a városba nehézkes volt, akadozott.

Lengyelország falvaiban, városaiban hosszú sorok kígyóztak a kenyérért. Hidegben, hóban és fagyban kellett sorban állni, hogy kenyérhez jussunk. A zord idő és az éhínség miatt az emberek egyre elkeseredettebbek lettek. A gazdagok, üzletemberek például, akik hozzá voltak szokva a jómódhoz, pénz nélkül maradtak. Sokan öngyilkosok lettek, akik nem tudták fizetni a jelzálogaikat, a számláikat.

Ez volt az az idő, amikor Mirből Krakkóba kellett utaznom. Alig lehetett találni valakit, hogy elvigyen szánkóval a 12 km-re lévő állomásra, és természetesen a szüleimnek a szokásos összeg dupláját kellett fizetniük. Megérkeztem Krakkóba, ahol a hideg ugyanolyan metsző volt, mint Mirben. Az emberek nem tudták felfűteni a lakásaikat, ezért az állam vaskályhákat állított fel a nagyobb utcákon, hogy ott melegedhessenek.

Azon a télen lettem életemben először beteg. Magas lázam volt, aludni sem tudtam tőle. Ahogy ébren feküdtem az ágyamban, a kulcslyukon keresztül fényt pillantottam meg. Az órámra néztem, láttam, hogy hajnali 4 óra volt. Csodálkoztam, hogy más valaki is ébren van ebben az időben. Bár tudtam, hogy nem szép dolog, de a kíváncsiságom győzött. Felkeltem és átkukucskáltam a kulcslyukon. Egy papírhalmaz közepén ott ült Sara Schenierer. A kezében egy ceruzát tartott, erre támasztotta homlokát, a szeme csukva. Csöndben álltam, a lábam a földbe gyökerezett. Nem értettem, miért nincs ágyban ilyenkor. Körülbelül tíz perc múlva felemelte a fejét, és az órájára nézett. „Jaj! – kiáltott fel. – Tíz perce alszom, pedig olyan sok dolgom van!"

Visszafeküdtem az ágyamba, de nem tudtam aludni, annyira nagy hatással volt rám, amit láttam. Az asztala tele volt levelekkel, papírokkal és könyvekkel, és ő csak ült ott, s megállás nélkül írt. Nem voltak nyomtatott tankönyvek, kézzel írt tele füzeteket, hogy előkészüljön az óráira. Információkat és tanterveket küldött az iskola öregdiákjainak, akik a saját iskoláikban töltötték be tanári pozíciókat.

Fél órával később láttam Sara Schenierert bemenni a hálószobába. Vajon mit fog most csinálni? – törtem a fejem. Ágyról ágyra járt, megigazította az ágyneműket, felvette a leesett takarókat. Kedvesen betakart minden lányt, ahogy egy anya teszi a gyermekével.

...Soha egyikünk sem akart rosszat tenni neki vagy megsérteni őt. A szemében lévő fájdalom volt a leghatékonyabb nevelése. Tudtuk, hogy belülről nagyon bántja, ha valaki roszszul viselkedett, és túlságosan szerettük ahhoz, hogy szándékosan megsértsük. Melengette a szívünket, mikor láttuk, menynyire értékeli, ha valamit jól csináltunk. A szeme, az arca, az egész lénye ragyogott az örömtől az eredményeink láttán. Jó példával igyekezett előttünk járni, szeretetre és türelemre tanított minket. Sohasem emelte fel a hangját, nem vesztette el a türelmét, és mi rettenetesen igyekeztünk felülmúlni őt. Sohasem büntetett, csak szeretettel, odaadással és dicsérettel tanított.

...Egy bérház egyik lakásában laktunk. A szállásunk szűkös volt, mert Sara Schenierer minél több tanulót akart elhelyezni benne a pénzhiány ellenére. Nem voltak külön osztálytermek és hálószobák. Napközben tanuláskor ládákon és székeken ültünk, este kitakarítottuk a szobát, és kinyitottuk az ágyakat alváshoz.

Egyik nagyon hideg, álmatlan este után a következő reggel elaludtunk. Azért, hogy időben kezdhessük az órát, sietősen raktuk el az ágyainkat, kevesebb odafigyeléssel, mint máskor. Az egyik lány véletlenül nekiütötte az ágyat az ajtónak és kitörte a drága ablaküveget. Féltünk, hogy Sara Schenierer haragudni fog ránk, mérges lesz az óvatlanságunkért. Idegesen álltunk, némán bámulva a földön szétszóródott üveget. Sara Schenierer törte meg a csendet és megkérdezte: – Megsérült valaki? Nemleges válaszunkra felsóhajtott és azt mondta: – Hála a Teremtőnek! Minden további megjegyzés helyett nyugodtan hozzáfogott az üvegszilánkok eltakarításához.

Nem érdekelte őt az üveg, csak a gyerekek biztonsága. Nem szidott meg minket. A törődése eltökéltté tett minket, hogy megfeleljünk az elvárásának. Élete egyetlen pillanatában sem vesztette el önuralmát. Jószívűsége minden cselekedetében megnyilvánult. Milyen szerencsések voltunk, hogy egy ilyen tanárunk volt, akitől nemcsak tankönyvi tudást szereztünk, hanem azt is megtanultuk, hogyan kell élni...

A Bét Jákov különleges intézmény volt. Nemcsak a szent iratokat, a zsoltárokat, a zsidóság törvényeit stb. tanulhattuk meg,

Bélyeg Sarah Scheniererről, 1935
Leiman Library

hanem azt is, hogyan fejlesszthetjük a jellemünket. Minden, amit elsajátítottunk, nemcsak egy mondat volt a füzetben, hanem a részünkké vált.

Sara Schenierer bizonyos témákra többször is hangsúlyt fektetett: az Örökkévaló mindig velünk van, örömmel kell szolgálnunk Őt, teljesíteni kell minden parancsolatot, amely az emberek egymás közti kapcsolatára vonatkozik, tisztelni kell édesapánkat és édesanyánkat, mindenkinek barátságos arccal kell köszönni. Ezek a mondatok a mindennapi leckéink, beszélgetéseink és ami még fontosabb, a cselekedeteink része volt.

Tanulás előtt mindig imádkoztunk. Kértük az Örökkévalót, hogy áldjon meg minket bölcsességgel, hogy megérthessünk dolgokat, s ezáltal tanulhassunk és taníthassunk.

Megtanultuk, hogy az Örökkévaló parancsolatait szeretettel kell teljesítenünk. Örülnünk kell, hogy zsidó lányok vagyunk, és hogy van a Tóra. Igyekeznünk kell közel lenni a Teremtőhöz és éreznünk kell, hogy Ő velünk van és mindig figyel ránk. Mindennap így készültünk a tanulásra.

Fordítás: G. Sz.
Forrás: innernet.org.il

Kürti Adrienn: A zsidó konyha rejtelmei
Összehasonlító fánktan

Gasztronómia

Chanuka, az olaj csodája és hagyományosan az olajban sült ételek ideje. Most a fő kedvencet, a fánkokat vizsgáljuk meg.

A kelt tészták közül a fánkok elkészítése a legkényesebb feladat. A hagyományos fánkok összeállításánál, kelesztésénél és sütésénél is fontos néhány praktika betartása! Az alábbi receptgyűjtemény a hagyományos fánkokon kívül diétásabb, és kevésbé diétás, illetve biofánkok elkészítésének leírásait is tartalmazza.

HAGYOMÁNYOS FÁNK CHANUKÁRA
(tejes recept haladóknak)
Nem könnyű az elkészítése, de egy kis gyakorlással már egész szép fánkok készülhetnek. A kenyérsütő gép kelesztő funkciója lehet még segítségünkre: alulra kerüljenek a folyadékok (olvasztott vaj is) tetejére a liszt kis mélyedéssel, melybe belecsurgatjuk a felfuttatott élesztőt, és a gép gondjaira bízzuk a tésztát.

Hozzávalók: 3 dl tej, 3 dkg élesztő, 1 evőkanál porcukor, 5 dkg vaj, 2 tojássárgája, 1,5 dl rum vagy aroma, késhegynyi só, 0,5 kg liszt.

Az élesztőt összekeverjük a porcukorral, a langyos tejjel, és felfuttatjuk. A lisztet mély tálba szitáljuk, hozzáadjuk a vajat, a tojássárgáját, a sót, a rumot, a tejes élesztőt, majd jól összekeverjük. Vigyázzunk, minden hozzávaló szobameleg legyen. Géppel jól kidolgozzuk, amíg a tészta lágy nem lesz. Langyos helyen másfélszeresére kelesztjük. Mikor megkelt, lisztezett deszkára borítjuk, ujjnyi vastagra nyújtjuk. Fánkszaggatóval kiszúrjuk, majd konyharuhával letakarva még fél órán át kelesztjük. Széles serpenyőben olajat hevítünk, majd belerakjuk a fánkokat, fordítva, mint a deszkán voltak. Lefedjük a serpenyőt, majd amikor a fánk alja megpirult, szűrőkanállal megfordítjuk. A másik oldalát fedő nélkül sütjük. Amikor piros, kivesszük az olajból és még melegen vaníliás porcukorral megszórjuk. Forró lekvárral tálaljuk.

TIPP! A hozzávalóknak szobahőmérsékletűeknek kell lenniük! Az élesztőt langyos tejben vagy vízben futtathatjuk fel, hidegebb esetén nem „fut” eléggé, melegebbnél az élesztőgombák elpusztulnak, így a tészta keletlen marad.

KŐTTES FÁNK
(párve recept haladóknak)
Gyerekkorunk nagy kérdése: hogy kerül a fánkba a töltelék: sütés előtt vagy után. Most már tudom: is-is. Az alábbi fánk utólag is megtölthető barack- vagy málnaízzel, de készíthetjük úgy is, hogy két kiszaggatott korong közé dzsemet tesszük, a szélét ujjainkkal könnyedén körbenyomkodjuk, majd konyharuhával letakarva tovább kelesztjük, és így sütjük ki.

Hozzávalók: 1 dl víz, 2 dkg élesztő, 1 evőkanál cukor, 1 kg liszt, 1 egész tojás, 3 tojás sárgája, 1 kávéskanál só, 3,5 evőkanál cukor, 3 dl langyos víz, 1 dl bor, 6 dkg meleg margarin (vagy zsír).

A cukros langyos vízben megfuttatjuk az élesztőt. Egy nagy tálba szitáljuk a lisztet, hozzáadjuk a megkelesztett élesztőt, a tojást és a sárgákat, sót, a langyos vizet és bort. Finom tésztát dagasztunk, hozzáadjuk a forró zsiradékot, és tovább dagasztunk. Kelni hagyjuk (45-60 percig). A kelt tésztát gyúródeszkára téve ujjnyi vastagra nyújtjuk, vizespohárral köröket szaggatunk. Néhány percig tovább kelesztjük. Forró zsírban lefedve sütjük, majd megfordítás után fedő nélkül. Tálaláskor porcukorral meghintjük.

TIPP! Kelesztésre ne használjuk a fűtőtestet vagy a gáztűzhely tetejét. A legjobb, ha a konyhában kelesztünk, az edényt konyharuhával vagy pléddel letakarva.

Bio változat:
TELJES KIŐRLÉSŰ SÜTŐTÖKÖS FÁNK
(párve)
A porhanyós fánk nevet is kaphatná, de legfőbb ékessége, hogy finom és egészséges.

Hozzávalók: 5 dl teljes kiőrlésű liszt, 2 teáskanál sütőpor, 2 teáskanál szódabikarbóna, 1 teáskanál őrölt fahéj, 0,5 teáskanál őrölt gyömbér, 0,25-0,25 teáskanál őrölt szegfűszeg és szerecsendió, vanília ízlés szerint (1 rúd belseje vagy aroma), 1 teáskanál só, 1,25 dl cukor, 4 evőkanál margarin, 1,25 dl tökpüré, 2 egész tojás, 2 sárgája, 0,8 dl rizstej.

A liszttel elkeverjük a sütőporokat és a fűszereket. A margarint elkeverjük a cukorral, utána a tojásokkal, majd a sütőtökkel és a rizstejjel. Ezt a masszát belekeverjük a lisztes keverékbe. A kapott ragacsos, sűrű masszát 3 órára hűtőbe tesszük. Sütés előtt lisztezett felületen másfél centi vastagra nyújtjuk, nagy vizespohárral szúrjuk ki, a belsejét kisebb átmérőjű pogácsaszaggatóval. Forró olajban 1-2 perc alatt megsül.

TIPP! A tökös fánk jóval sötétebb színű, és porhanyósabb!

Amerikai változat:
DONUTS
(tejes)
Ez nem fogyókúrás, de nem is ezért szeretjük ezt a fánkcsodát.

Hozzávalók: 1+2 dl tej, 2 dkg élesztő, 1+2,5 evőkanál cukor, 0,25 teáskanál só, 0,25 teáskanál őrölt szerecsendió, 0,25 teáskanál fahéj, 1 tojás, 4 dkg vaj, 27,5 dkg liszt, sütéshez olaj.

Az 1 dl enyhén cukros tejben felfuttatjuk az élesztőt. Az élesztős tejbe tesszük a maradék tejet, cukrot és a többi hozzávalót, majd összegyúrjuk. A tésztát meleg helyen 30 percig kelesztjük. A tésztából 12 gombócot készítünk, amelyeket 10 percig tovább kelesztünk. Sütés előtt a gombócok közepébe lisztes ujjal lukat fúrunk, amelyet köröző mozdulatokkal kitágítunk, míg a donutsokra jellemző formát megkapjuk. (Szaggatni is lehet: az ujjnyi vastagra nyújtott tésztából egy 10 és 3 cm átmérőjű kiszúró segítségével.) Forró olajban 2 perc alatt mindkét oldalát aranysárgára sütjük. Fahéjas cukorba hempergetjük, vagy tehetünk rá citrom-, illetve csokimázat.

TIPP! Csak annyi fánkot tegyünk az olajba, amennyi kényelmesen elfér benne. A sütéshez egy magas falú lábos vagy fritőz a legjobb választás.

Citrommáz: 15 dkg porcukrot 3 evőkanál citromlével kikeverünk, a fánkra kenjük, majd hagyjuk megszáradni.

Csokimáz: 15 dkg csokit összevágunk, 4 evőkanál vízzel és 7,5 dkg porcukorral állandóan kevergetve megolvasztjuk. Picit hűlni hagyjuk a mázat, és ebbe mártjuk a fánkokat.

Ráadás recept:
LATKESZ-BURGONYÁS LEPÉNY
(párve)
A fánkok mellett nem feledkezhetünk el egy másik hagyományos, olajban sült ételről. A latkesz életmentő lehet, ha a sok édesség mellett egy kis sós finomságra vágyunk, ráadásul egyszerű elkészíteni. Maceszos változata Pészáchkor is jól jöhet.

Hozzávalók: 5 nagy krumpli, 1 fej közepes hagyma, 4 tojás, 4-5 evőkanál gríz- vagy maceszliszt, só és bors ízlés szerint, olaj a sütéshez.

A krumplikat meghámozzuk és lereszeljük, majd kinyomogatjuk a reszelék víztartalmának nagy részét. A reszelékhez hozzáadjuk a hagymát, lisztet, sót és borsot, és összekeverjük. Forró olajba evőkanállal tesszük a masszát, amelyet a kanállal el is lapítgatunk. Aranyszínűre sütjük.

TIPP! A masszába tehetünk fokhagymát vagy sajtot, kínálhatjuk pikáns lekvárokkal, mint például a meggy.

További receptek:
www.zsidokonyha.hu

Jó étvágyat, Chanuka Szameach!

Kürti Adrienn
http://akademia.jmpoint.hu

Az írás a JMPoint
a Zsidó Közösségért
Közhasznú Alapítvány
támogatásával jelent meg.

Gyereknevelés

Panyiné dr. Ábrahám Zita
Családi hagyomány teremtése Chanukakor

Mint minden zsidó ünnep a Chanuka is rengeteg lehetőséget kínál családi kapcsolataink erősítésére. Mivel az ünnep nyolc napon át tart, érdemes előre megtervezni, nehogy néhány nap elteltével már üresnek érezzük. A téli hidegben jól esik az otthon melege, a gyertyák pislákoló fénye pedig már önmagában gondoskodik a meghitt hangulatról. Adjuk meg a módját a közös gyertyagyújtásnak: érjen mindenki haza a megbeszélt időre, és nyugodt hangulatban gyújtsuk meg a lángokat. Szokás legalább fél órát nem dolgozni a gyertyagyújtás után. Érdemes ezt az időt kihasználni: játsszunk a gyerekekkel, énekeljünk, rajzoljunk közösen, vagy olvassunk, tanuljunk valamit az ünnepeinkről, szokásainkról. Egy-egy este elmehetünk közösségi rendezvényekre is. Meghívhatjuk a nagyszülőket, unokatestvéreket, és rendezhetünk otthoni fánksütő vagy latkeszevő versenyt, készíthetünk saját chanukiát, játszhatunk a hagyományos gyermekjátékkal a trendelivel.

Amikor megtervezzük a saját családi hagyományainkat, érdemes egy pillanatra elgondolkodnunk azon, hogy milyen spirituális tartalmat is hordoz az ünnep. A Chanuka nem a makkabi sereg győzelmének, hanem a fénynek az ünnepe. A szellem győzelmét hirdeti a fizikai erő fölött, ahogy Chanuka szombatján olvassuk a haftarában: „Nem hadsereggel és nem hatalommal, hanem szellememmel" (Zechárjá IV,6).

Sokan az ünnep minden napján ajándékot adnak a gyerekeknek, s ahogy gyarapodnak a gyertyák, azok egyre nagyobbak lesznek. De miért van ez így? December hónapban a körülöttünk levő világ ajandék vásárlási lázban ég. Minden azt sugallja: vegyél még több ajándékot! Tudnunk kell, nem ez a Chanuka üzenete. Sőt! Az élet iróniája, hogy pontosan azon az ünnepen, amikor arról emlékezünk meg, hogy a maroknyi zsidóság meg tudta őrizni saját vallását, kultúráját, értékeit az akkor uralkodó és erőszakos hellenisztikus kultúra ellenében, akkor egy másik vallás ünnepéhez kapcsolódó szokást veszünk át. Adjunk ajándékot a gyermekeknek, hiszen ajándékozni jó! De ne az ajándékozás legyen az ünnepünk fő tartalma! Ne engedjünk a kísértésnek, hogy pénzen megvásárolható boldogság helyettesítse a közösen eltöltött órákat, a játékot, a beszélgetéseket.

Chanuka micvája a gyertyagyújtás esténként. A lelket a zsidó szimbolikában a gyertyához hasonlítjuk, az igazság fényéhez, amely a Teremtővel kapcsol össze bennünket. A Makkabeusok készek voltak akár életüket is feláldozni, hogy megőrizzék zsidó identitásukat, és a Tórát átadják az elkövetkező generációknak. Az ilyen zsidók érdemében segítette az Örökkévaló népünket, és engedte, hogy élvezhessük a túlélés csodáját az évezredek során.

Amikor meggyújtjuk a chanukai gyertyákat, összekapcsoljuk magunkat mindazon lelkekkel, akik zsidóként élték le az életüket, vagy feláldozták azt, hogy megtarthassák a Tóra parancsolatait. Ez a zsidó identitás csodája – a kollektív összetartozásé.

A Római Birodalom régen eltünt, az ókori görög civilizáció már csak művészeti alkotásaiban él tovább. Ám a 3500 éves zsidó nép még mindig itt van. Bárhol a világban találunk egy minjánt – tíz együtt imádkozó zsidó férfit – akik ugyanazt a kádist mondják, és ugyanabból az imakönyvből imádkoznak, amelynek szavait majd 2500 évvel ezelőtt írták le. A zsidó identitás túllépi a történelmet és a földrészeket, felülemelkedik az idő és tér dimenzióján. A zsidó identitás alapja a Szinaj hegyén átvett Tóra parancsolatainak teljesítése, s csak ezen keresztül lehetünk részei a zsidó túlélés csodájának.

A kis chanukagyertya megszólít bennünket, és azt kérdezi: mi mit vagyunk hajlandók feladni a személyes életünkből, a világi létezésünkből, hogy kapcsolódjunk ehhez a kollektív zsidó lélekhez, hogy teljesítsünk valamit a Tóra parancsolataiból – átadva azt a következő generációknak.

Bármilyen családi hagyományt alakítunk is ki Chanukakor, az akkor lesz összahangban a zsidó értékekkel, ha a gyertyagyújtás fontosságát emeli ki.

Forrás:
A Trendeli Alapítvány
Chanukai kiadványa, 2009

www.trendeli.hu

Gyereksarok

A trendeli

Azokban az időkben, amikor a görögök uralkodtak Izrael országában, a görögök megtiltották a zsidóknak, hogy Tórát tanuljanak, és micvákat teljesítsenek. Aki ellenszegült ennek a tilalomnak, azt súlyosan megbüntették.

Történt egy napon, hogy egy tanár kivitte osztályát az erdőbe. Azt gondolta, hogy ott nyugodtan taníthatja a kisgyermekeket, nem kell a katonáktól tartania. Suttogva oktatni kezdte a gyerekeket a Tórára. A kicsik csendben hallgatták, és nagyon jól viselkedtek, hiszen tudták, ha felfedezik őket a katonák, akkor elviszik őket, és büntetés vár rájuk.

Hirtelen lépteket hallottak, majd fegyvercsörgést. A tanár elhallgatott, a gyerekek lélegzetüket visszafojtva várták, mi fog történni. Jaj, a katonák felfedezték őket!

– Tórát tanultatok a tilalom ellenére! Ezért büntetés jár! Gyertek velünk! – mennydörgött a kapitány.

Egy kisfiú emelkedett szóra.

– Nem Tórát tanultunk. A tanár bácsi kihozott bennünket sétálni, és mi éppen leültünk pihenni és játszani a trendelivel – mondta.

– Mi az a trendeli? –kérdezte a kapitány

A kisfiú elővette a zsebéből a kis pörgettyűt, és magyarázni kedte a katonának, hogyan is kell játszani vele, de az félbeszakította.

– Á, nincs időnk csacska gyermekjátékokra. Menjünk, és keressünk olyan zsidókat, akik tényleg Tórát tanulnak. – Gyorsan távoztak a görögök, és fellélegezhettek a gyerekek.

Ettől kezdve a kisgyermekek a trendelit használták, hogy becsapják a katonákat, és leplezzék a Tóra tanulását. Így segített a kis trendeli a zsidó gyerekeknek, hogy Tórát tanuljanak, és micvákat teljesítsenek.

Ennek emlékére azóta chanukakor trendelivel játszanak a zsidó gyermekek.

Panyiné dr. Ábrahám Zita
Trendeli Alapítvány
„A zsidó bölcsőde"
www.trendeli.hu

Gabbiano Nyomda Print Kft Kiadó

„ Mélyebb jelentőség rejlik gyermekkorom meséjében,
mint abban a bölcsességben,amelyre az élet tanít”

A KINCSŐRZŐ FA

Zsidó mesék és elbeszélések

Összeállították: Komlós Aladár és Vihar Béla

A GABBIANO Print Kft.
gondozásában,limitált példányszámban
Heller Bernát előszavával,Vadász Endre rajzaival
és Oláh János bevezetőjével,
MEGJELENIK 2011 decemberében, Hanuka előtt.

Kapható:

Budapesten:

VII. ker. Wesselényi u.13.	Judaica Galery
XIII.ker.Hollán Ernő u.25	Kabbala
XIII.Pozsonyi u.5.	Láng Téka

Megrendelhető:

www.ledorvador.hu/kincs
gabbiano@gabbiano.hu;
gabbianokonyv@mail.datanet.hu
illetve a

Gabbiano Print Nyomda és Kiadó Kft.
1135 - Budapest, Reitter Ferenc utca 8/B. címen.

Zsidó bölcsőde az Újlipótvárosban

Ha egy igazán érték- és fejlesztéscentrikus bölcsődét szeretnél gyermekednek...

mert itt
maximum 10 gyermek van
kétnyelvűség
kóser étkezés
folyamatos fejlesztőpedagógusi közreműködés
és ami a legfontosabb:

sok-sok szeretet, mert a Te gyermeked, a Mi gyermekünk is!

érdeklődni: Á. Zita: +36-30-9306262
www.trendeli.hu

BAMD
Kóser Bolt

Cím:
Bp., VII. ker., Dob u. 16.

Telefon:
06 (70) 632-2771

Nyitva tartás:
hétfő–csütörtök: 8–20h
péntek: 8–14h
vasárnap: 10–16h

ב"ה

SOMCS kóser pékség

KÓSER PÉKÁRU
Minden család asztalára!

Barheszek, édes és sós aprósütemények, finom pékáruk zsúrokra, bulikra, összejövetelekre.

Rendelés:
- rendeles@koserpekseg.hu
- +36-70/380-2776
- www.koserpekseg.hu
- személyesen a Keren Orban (V., Károly krt. 20.)

Termékeink kaphatók:
- Cari mama Pizzeria & Pékség (VII., Kazinczy u. 28.)
- BakRman Pékség és Kávézó (VII., Károly krt. 5.)

Keress minket a facebookon is!

KÓSER ÉS FINOM!

Chanuka-party a Lativ Kolelban

Töltsd a fény ünnepét a Lativval, és gyújts két gyertyát velünk Chanuka 2. napján.
Szeretettel várunk december 21-én szerdán 17:30-kor a Visegrádi utcai zsinagógába
Lesz fánk, zene, tánc, játék és természetesen dvár Tora….

Cím: XIII. kerület, Visegrádi utca 3., kapucsengő: „Pesti Súl”

Játssz velünk! – Zsidó kvíz

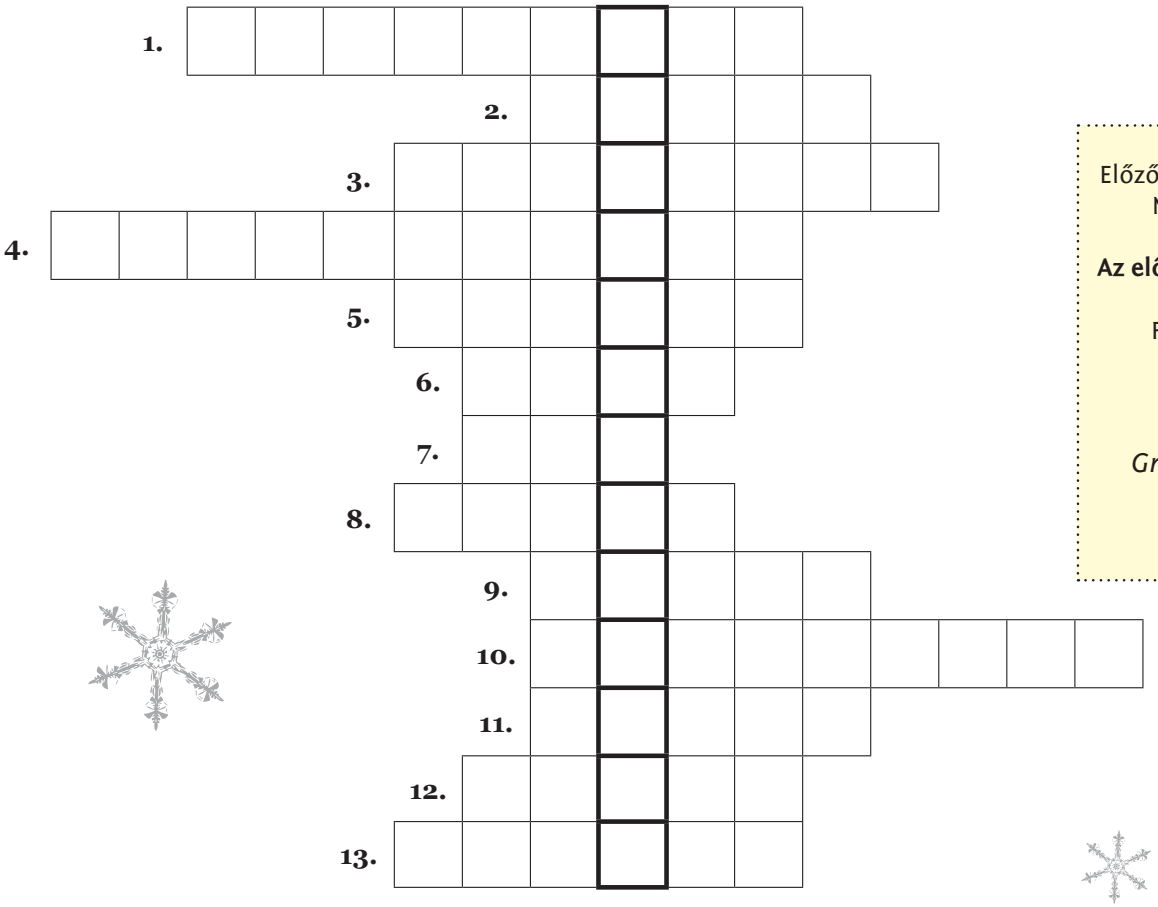

Előző számunk megfejtése:
MORID HÁGESEM

Az előző rejtvény nyertese:

F. Merényi Ágnes
Budapest

Gratulálunk a helyes megfejtőknek!

1. Hol van Ráchel eltemetve? **2.** Hány áldást mondunk Chanuka első estéjén a gyertyagyújtás előtt? **3.** Chanukai játék **4.** Hány gyertyát gyújtunk összesen a nyolc nap alatt? **5.** Melyik városban volt Jákob esküvője? **6.** Kinek a leszármazottai voltak a Makabeusok? **7.** Hány évig dolgozott Jákob Lábánnál az anyagiakért? **8.** Ráchel szolgálólánya. **9.** Görögország héberül. **10.** Milyen anyagból a legszebb előkészíteni a chanuka gyertyákat? **11.** Jehuda menye, később fiainak az anyja. **12.** Dicsérő ima, amelyet Chanukakor is mondunk, mind a nyolc nap. **13.** Mivel szemben a leghelyesebb elhelyezni a chanukagyertyákat?

Küldd be megfejtésedet december 16-ig az
info@lativ.hu email címre!
A helyes megfejtők között értékes nyereményt sorsolunk ki!
A megoldások december 19-től weboldalunkon olvashatók: **www.lativ.hu**

מעיין • מקור
Forrás
A Lativ Alapítvány időszaki kiadványa

Kiadja a Lativ Barátai A Zsidó Reneszánszért Magyarországon Alapítvány • 1067 Budapest, Eötvös utca 29. • +36 (70) 320-4277 • www.lativ.hu • info@lativ.hu
Felelős kiadó: Keleti Dávid rabbi • Szerkesztő: Dunajecz Jakab • Munkatársak: Domán Sije • Lektor: Ollé-Deutsch Csilla • Tipográfia, tördelés: Deák Panka • Borító: Lévai Erika
Belső illusztráció: Deák Panka • Korrektor: Székely Mária • Megjelenik havonta
A kiadványt támogatta: Gabbiano Print Nyomda és Kiadó Kft. • www.gabbiano.hu
A kiadvány szent szövegek részleteit és magyarázatait tartalmazza, kérjük, ne dobd el!

A Lativ Barátai Alapítvány számlaszáma: CIB BANK 10700079-47164907-51100005
Köszönjük, hogy adományával segíti munkánkat!